

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЗАКОНЫ

Татарстан Республикасының аерым закон актларына
үзгәрешләр кергү турында

Татарстан Республикасы
Дәүләт Советы тарафыннан
2023 елның 14 сентябрендә
кабул ителде

1 статья

Татарстан Республикасы Сайлау кодексына (Татарстан Дәүләт Советы Жыелма басмасы, 2007, № 5, № 12 (I өлеш); 2010, № 6 (I өлеш); 2011, № 8 (I өлеш), № 12 (I өлеш); 2012, № 6 (I өлеш); 2013, № 10; 2014, № 5; 2015, № 5; 2016, № 4, № 6 (I өлеш); Татарстан Республикасы законнар жыелмасы, 2017, № 27 (I өлеш), № 52 (I өлеш), № 55 (I өлеш); 2018, № 44 (I өлеш), № 83 (I өлеш); 2019, № 2 (I өлеш), № 28 (I өлеш); 2020, № 4 (I өлеш); 2021, № 1 (I өлеш), № 29 (I өлеш), № 93 (I өлеш); 2022, № 77 (I өлеш); 2023, № 11 (I өлеш), № 27 (I өлеш), № 48 (I өлеш) түбәндәге үзгәрешләрне кертергә:

1) 6 статьяда:

а) 3 өлешкә түбәндәге эчтәлекле жәмлә өстәргә: «Бу чакта әлеге статьяның 2 өлешендә каралган тавыш бирү көненә кадәр биш ай алдан башлана һәм күрсәтелгән тавыш бирү көненнән соң бер ай узгач тәмамлана торган чорда муниципаль берәмлек башлыгын вакытыннан алда сайлаулар күрсәтелгән тавыш бирү көненнән башка көнне уздырыла алмый һәм, әлеге статьяның 4 – 7 өлешләрендә каралган нигезләмәләрне исәпкә алып, шушы көнгә билгеләнә.»;

б) 3¹ өлешкә түбәндәге эчтәлекле жәмлә өстәргә: «Бу чакта әлеге статьяның 2 өлешендә каралган тавыш бирү көненә кадәр биш ай алдан башлана һәм күрсәтелгән тавыш бирү көненнән соң бер ай узгач тәмамлана торган чорда шундый сайлаулар күрсәтелгән тавыш бирү көненнән башка көнне уздырыла алмый һәм, әлеге статьяның 4 – 7 өлешләрендә каралган нигезләмәләрне исәпкә алып, шушы көнгә билгеләнә.»;

2) 6¹ статьяда:

а) исемне түбәндәге редакциядә бөян итәргә:

«6¹ статья. Югары әзерлек яисә гадәттән тыш хәл, хәрби хәл режимы кертелгәндә сайлаулар үткөрү»;

б) түбәндәге эчтәлекле 5 – 11 өләшләр өстәргә:

«5. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, «Хәрби хәл турында» 2002 елның 30 гыйнварындагы 1-ФКЗ номерлы Федераль конституциячел закон нигезендә хәрби хәл кертелгәндә, Татарстан Республикасы Рәисе тавыш бирү көненә кадәр иң күбе 130 көн һәм кимендә 90 көн кала Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясенә Татарстан Республикасы территориясендә сайлаулар үткөрү турында тәкъдим жиберергә хокуклы.

6. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе өлеге статьяның 5 өләшендә каралган тәкъдим кергән көннән алып биш көннән дә соңга калмыйча оборона өлкәсендә дәүләт сәясәтен эшләү һәм гамәлгә ашыру, норматив-хокукый жайга салу функцияләрен башкаручы федераль башкарма хакимият органы һәм иминлек тәмин итү өлкәсендә федераль башкарма хакимият органы белән консультацияләр үткөрә.

7. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә өлеге статьяның 6 өләшендә каралган консультацияләр нәтижәсе буенча һәм күрсәтелгән өләштә билгеләнгән срок давамьнда Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тиешле сайлауларны билгеләү (үткөрү) турында (шул исәптән сайлау гамәлләре срокларын кыскарту мөмкинлегенә белән) яисә Татарстан Республикасы Рәисенә аларны үткөрү хакындагы тәкъдимен кире кагу турында карар кабул итә.

8. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе, өлеге статьяның 7 өләшендә һәм өлеге Кодексның 6 статьясындагы 5 өләшендә билгеләнгән срокларны истә тотып, Татарстан Республикасы территориясендә сайлауларны билгеләү (үткөрү) турында карар кабул итә, бу хакта кичекмәстән Россия Федерациясе Президентына хәбәр итә. Бу чакта сайлаулар тиешле дәрәжәдәге комиссия тарафыннан оештырыла һәм үткәрелә.

9. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, өлеге статьяның 6 өләшендә каралган консультацияләр нәтижәсе буенча Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе Татарстан Республикасы Рәисенә сайлаулар үткөрү турындагы тәкъдимен кире каккан очракта, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе бу хакта кичекмәстән Татарстан Республикасы Рәисенә хәбәр итә.

10. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон

нигезендә, әлеге статьяның 8 өлеше нигезендә сайлаулар билгеләнгәннән соң аларны оештыру һәм үткөрү Россия Федерациясе гражданның гомеренә һәм сәламәтлегенә куркыныч тудырса, сайлаулар Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе карары белән кичектерелә, ул бу хакта кичекмәстән Россия Федерациясе Президентына хәбәр итә.

11. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, сайлауларны кичектереп тору өчен нигез булган хәлләр бетерелгән очракта, сайлау кампаниясе Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе карары белән әлеге статьяның 5 – 8 өлешләрендә каралган тәртиптә яңадан башланырга мөмкин.»;

3) 10 статьяның 13 өлешен түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«13. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон, әлеге Кодекс нигезләмәләрен гамәлгә ашыруны тәмин итү максатларында дөүләт органнары, жирле үзидарә органнары, дөүләт учреждениеләре һәм муниципаль учреждениеләр, шулай ук аларның вазыйфай затлары комиссияләргә вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда ярдәм күрсәтергә тиеш, аерым алганда, түлөүсез нигездә кирәкле биналар (биналарны территория, округ һәм участок комиссияләренә биргәндә – биналардан файдалану чыгымнары һәм коммуналь хезмәт күрсәтүләр өчен түлөү комиссияләре тарафыннан капланмый һәм түләнми), шул исәптән участок комиссияләренә сайлау документларын (күрсәтелгән документларны архивка тапшырганчы йә законда билгеләнгән саклау вакытлары узып юкка чыгарганчы) һәм технологик жиһазларын саклау өчен, бирергә, бирелә торган биналарны һәм күрсәтелгән документларны һәм жиһазларны сак белән тәмин итәргә, шулай ук түлөүсез нигездә транспорт чаралары, элемент чаралары, техник жиһазлар бирергә тиеш.»;

4) 12 статьяда:

а) түбәндәге эчтәлекле 1¹ өлеш өстәргә:

«1¹. Казан шәһәре территориясендә жирле үзидарә органнарына сайлаулар әзерләүне һәм үткөрүне оештыручы комиссия вәкаләтләре Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе белән килештерелгән карары нигезендә Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә тапшырылырга мөмкин.»;

б) түбәндәге эчтәлекле 9¹ өлеш өстәргә:

«9¹. Казан шәһәре территориясендә жирле үзидарә органнарына сайлаулар әзерләүне һәм үткөрүне оештыручы комиссия вәкаләтләрен үтәгән очракта Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе әлеге Кодексның 108 статьясында каралган вәкаләтләргә гамәлгә ашыра.»;

5) 16 статьяда:

а) 6 өлештә «б¹ өлеше» сүзләрен «б¹ яисә б¹⁻¹ өлеше» сүзләренә алмаштырырга;

б) түбәндәге эчтәлекле б¹⁻¹ өлеш өстәргә:

«б¹⁻¹. Әлеге Кодексның 76 статьясындагы 19 өлешендә һәм (яисә) 77 статьясындагы 19 өлешендә каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Кодексның 76¹ статьясындагы 17 өлешендә каралган вакытыннан алда тавыш бирүне тәмин итү өчен Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан махсус участок комиссияләре төзелергә мөмкин. Мондый комиссияләр шул исәптән шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннары хезмәткәрләре арасыннан төзелергә мөмкин, йә мондый участок комиссияләренә вәкаләтләре башка участок комиссияләренә йөкләнә ала.»;

б) 17 статьяның 9 өлешенә түбәндәге эчтәлекле жөмлө өстәргә: «Әлеге Кодексның 16 статьясындагы б¹⁻¹ өлеше нигезендә төзелгән участок комиссиясе рәисе вазыйфага комиссиянең хәлиткеч тавыш хокукына ия әгъзалары арасыннан билгеләп куела һәм вазыйфадан Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары белән азат ителә.»;

7) 21 статьяның 1² өлешендә «яисә түләүле граждан-хокук» сүзләрен төшереп калдырырга;

8) 22 статьяда:

а) 5 өлештә беренче жөмлөдә «һәр участок комиссиясенә, территория комиссиясенә һәм округ комиссиясенә» сүзләреннән соң «(округ сайлау комиссиясе вәкаләтләрен Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә йөкләү очрагынан тыш)» сүзләрен өстәргә;

б) түбәндәге эчтәлекле 9 өлеш өстәргә:

«9. Фото һәм (яисә) видеога төшерү әлеге Кодекс нигезендә аны башкарырга хокукы булган затлар тарафыннан тавыш бирү сәре бозылмаслык һәм сайлаучыларның ихтыяр күрсәтүен контрольдә тоту мөмкинлегенә булмаслык итеп, шулай ук сайлаучылар исемлекләренә кертелгән һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә конфиденциаль мәгълүматка кертелгән мәгълүматы булган башка документлардагы персонал белешмәләренә конфиденциальлегенә сакланырлык итеп гамәлгә ашырылырга тиеш.»;

9) 27 статьяда:

а) 4 өлешкә түбәндәге эчтәлекле жөмлө өстәргә: «Шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарында әлеге Кодексның 76 статьясындагы 19 өлешендә һәм (яисә) 77 статьясындагы 19 өлешендә каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Кодексның 76¹ статьясындагы 17 өлешендә каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткөрү өчен сайлау комиссияләре Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан төзелергә мөмкин.»;

б) түбәндәге эчтәлекле 4¹ өлеш өстәргә:

«4¹. Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына сайлаулар уздырганда Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары белән актив сайлау хокукына ия булган Татарстан Республикасыннан читтәге территорияләрдәге сайлаучылар тавыш бирү өчен сайлау участоклары төзелергә мөмкин. Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе әлеге өлештә каралган сайлау участкаларында төзелгән участок комиссияләренә эшчәнлегенә житәкчелек итү өчен бер йә берничә территория комиссиясе төзергә хокуклы. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә күрсәтелгән сайлау участкаларын төзү, бу участкаларда участок комиссияләрен төзү (бу участкалардагы участок комиссияләренә вәкаләтләрен Россия Федерациясенә башка субъектларында төзелгән участок комиссияләренә йөкләү), сайлаучылар исемлекләрен төзү, тавыш бирү йомгалары турында беркетмәләр төзү (мондый тавыш бирү йомгалары турындагы белешмәләргә булдыру), тавыш бирү нәтижеләрен эшкәртү, сайлаучыларның нәтижеләрен билгеләү үзгәртүләре, шулай ук күрсәтелгән сайлау участкаларында тавыш бирүне, шул исәптән вакытыннан алда тавыш бирүне, әзерләүне һәм үткөрүне башка үзгәртүләргә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнә.»;

10) 29 статьяда:

а) 15¹ өлешнең икенче абзацында «таныклана» сүзеннән соң «, яисә мондый күчәрмә электрон рәвештә әзерләнергә мөмкин, бу очракта ул участок комиссиясе рәисенә, секретаренң электрон имзасы белән имзалана» сүзләрен өстәргә;

б) 17¹ өлешне үз көчен югалткан дип танырга;

в) түбәндәге эчтәлеккә 17² өлеш өстәргә:

«17². «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, әлеге Кодексның 76 статьясындагы 19 өлешендә һәм (яисә) 77 статьясындагы 19 өлешендә каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Кодексның 76¹ статьясындагы 17 өлешендә каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткәргән очракта, сайлаучылар исемлекләргә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе билгеләгән төрлөчә төзелә.»;

11) 47 статьяга түбәндәге эчтәлеккә 13 өлеш өстәргә:

«13. Теркәлгән кандидат хөкем ителгән очракта, мондый кандидат хөкем ителгән көннән соң килгән көннең жирле вакыт буенча 18 сәгатеннән дә соңга калмыйча бу хөкем ителү турында үзгәртүләргә сайлау комиссиясенә язмача белешмә тапшырырга тиеш. Кандидатның әлеге хөкем ителүе турында белешмәләр шулай ук әлеге Кодексның 49 статьясындагы 2 өлешендә кандидат исемнән эш итү хокукы булган затлар тарафыннан да тапшырылырга мөмкин.»;

12) 52 статьяның 5 өлешендә «Ышанычлы затларның вәкаләтләре» сүзләреннән соң «, шул исәптән әлеге Кодексның 21 статьясындагы 1 өлешендә

күрсәтелгәннәре,» сүзләрен өстәргә, «бергә» сүзеннән соң «агитация чоры тәмамлану белән бер үк вакытта, шулай ук вакытыннан алда» сүзләрен өстәргә;

13) 73 статьяның 2 өлешендә «зал булырга» сүзләреннән соң «, шулай ук, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнгән таләпләрне исәпкә алып, күзәтүчеләр һәм әлеге Кодексның 21 статьясындагы 1² өлешендә күрсәтелгән массакүләм мәгълүмат чаралары вәкилләре өчен урыннар билгеләнергә» сүзләрен өстәргә;

14) 75 статьяда:

а) 16 өлештә «кимрәк була алмый» сүзләреннән соң «, моңа әлеге Кодексның 76² статьясы нигезендә дистанцион рәвештә электрон тавыш бирүне үткөрү очрагы керми» сүзләрен өстәргә, түбәндәге эчтәлекле яңа өченче жәмлә өстәргә: «Бу очракта тапшырыла торган бюллетеньнәр саны, федераль законда башкасы билгеләнмәгән булса, сайлауларны оештыручы комиссия карары белән билгеләнә.»;

б) түбәндәге эчтәлекле 21¹ өлеш өстәргә:

«21¹. Әлеге Кодексның 76 статьясындагы 19 өлешендә һәм (яисә) 77 статьясындагы 19 өлешендә каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Кодексның 76¹ статьясындагы 17 өлешендә каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткәргән очракта һәм әлеге Кодексның 27 статьясындагы 4¹ өлешендә күрсәтелгән сайлау участокларында тавыш бирүне үткәргәндә сайлау документларын, бюллетеньнәрне дә кертеп, турыдан-туры участок комиссиясе тарафыннан әзерләү рәхсәт ителә, бу чакта әлеге статьяның 3 өлеше нигезләмәләре кулланылмаска мөмкин. Сайлау документларын әзерләү турында карар, бюллетеньнәрнең кирәкле булган тиражын һәм аларны әзерләү срокларын күрсәтеп, югарырак комиссия белән килештереп, участок комиссиясе тарафыннан кабул ителә.»;

15) 76 статьяда:

а) 2¹ өлештә «сайлау участокларында» сүзләреннән соң «, шулай ук әлеге статьяның 19 өлешендә һәм (яисә) әлеге Кодексның 77 статьясындагы 19 өлешендә каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Кодексның 76¹ статьясындагы 17 өлешендә каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткөрү өчен төзелгән сайлау участокларында» сүзләрен өстәргә;

б) түбәндәге эчтәлекле 19 өлеш өстәргә:

«19. Тиешле сайлау округыннан читтә һәм тиешле сайлау округы чикләрендә булган шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарындагы сайлаучыларның сайлаулар үткәргәндә тавыш бирүе, «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон таләпләрен исәпкә алып, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнгән тәртиптә аның карары белән гамәлгә ашырыла.»;

16) 76¹ статьяга түбәндәге эчтәлекле 17 өлеш өстәргә:

«17. Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе карары белән, тиешле сайлау округыннан читтә һәм тиешле сайлау округы чикләрендә булган шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарындагы сайлаучыларның сайлаулар үткәргәндә вакытыннан алда тавыш бирүе, «Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон таләпләрен исәпкә алып, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда гамәлгә ашырыла.»;

17) 77 статьяда:

а) 2 өлешкә түбәндәге эчтәлекле жөмлө өстәргә: «Күрсәтелгән реестр «Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе билгеләгән тәртиптә электрон рәвештә төзелергә мөмкин.»;

б) түбәндәге эчтәлекле 19 өлеш өстәргә:

«19. Тиешле сайлау округыннан читтә һәм тиешле сайлау округы чикләрендә булган шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарындагы сайлаучыларның сайлаулар үткәргәндә тавыш бирү бинасыннан читтә тавыш бирүе, «Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон таләпләрен исәпкә алып, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнгән тәртиптә аның карары белән гамәлгә ашырыла.»;

18) 79 статьяга түбәндәге эчтәлекле 30¹ өлеш өстәргә:

«30¹. «Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, әлеге Кодексның 76 статьясындагы 19 өлешендә һәм (яисә) 77 статьясындагы 19 өлешендә каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Кодексның 76¹ статьясындагы 17 өлешендә каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткәргән очракта, тавыш бирү йомгаклары турында участок комиссиясе беркетмәсен төзү (мондый тавыш бирү йомгаклары турындагы белешмәләрне формалаштыру) үзенчәлекләре Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнә.»;

19) 80 статьяга түбәндәге эчтәлекле 16 өлеш өстәргә:

«16. «Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, әлеге Кодексның 76 статьясындагы 19 өлешендә һәм (яисә) 77 статьясындагы 19 өлешендә каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Кодексның 76¹ статьясындагы 17 өлешендә каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткәргән очракта, югарырак комиссия тарафыннан, әлеге Кодексның 76 статьясындагы 19 өлешендә һәм (яисә) 77 статьясындагы 19 өлешендә каралган тавыш бирү һәм (яисә) әлеге Кодексның 76¹ статьясындагы 17 өлешендә каралган вакытыннан алда

тавыш бирү йомгаклары турында белешмөлөрне исәпкә алып, жыелма таблица һәм тавыш бирү йомгаклары турында (сайлаулар нәтижәләре хакында) беркетмә төзү үзенчәлекләре Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнә.»;

20) 81 статьяның 1 өлешендә түбәндәге эчтәлекле яңа икенче жөмлө өстәргә: «Әлеге Кодексның 76 статьясындагы 19 өлешендә һәм (яисә) 77 статьясындагы 19 өлешендә каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Кодексның 76¹ статьясындагы 17 өлешендә каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткәргән очракта сайлаулар нәтижәләре турында беркетмәгә, жыелма таблицага мондый тавыш бирү белешмәләре кертелергә тиеш.»;

21) 89 статьяга түбәндәге эчтәлекле 8 өлеш өстәргә:

«8. Гражданның һәм юридик затларның ирекле иганәләренәң минималь күләме тулаем Россия Федерациясе буенча жан башына яшәү минимумы күләменәң 3 процентын тәшкит итә.»;

22) 101 статьяның 1 өлешендә «кандидатларның ышанычлы затларына, сәяси партияләргә,» сүзләрен төшереп калдырырга;

23) 102 статьяның 2 өлешендә «сентябрьнең икенче якшәмбесендә, ә чираттагы чакырылыш Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасы депутатларын сайлауларны уздыру елында – шушы сайлауларда тавыш бирү көнендә» сүзләрен «әлеге Кодексның 6 статьясындагы 2 өлешендә каралган тавыш бирү көнендә» сүзләренә алмаштырырга, түбәндәге эчтәлекле жөмлө өстәргә: «Бу чакта әлеге Кодексның 6 статьясындагы 2 өлешендә каралган тавыш бирү көненә кадәр биш ай алдан башлана һәм күрсәтелгән тавыш бирү көненнән соң бер ай узгач тәмамлана торган чорда мондый кабат сайлаулар күрсәтелгән тавыш бирү көненнән башка көнне уздырыла алмый һәм, әлеге Кодексның 6 статьясындагы 4 – 7 өлешләрендә каралган нигезләмәләренә исәпкә алып, күрсәтелгән көнгә билгеләнә.»;

24) 104 статьяның 2 өлешендә «сентябрьнең икенче якшәмбесенә, ә чираттагы чакырылыш Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасы депутатларын сайлауларны уздыру елында – шушы сайлауларда тавыш бирү көненә» сүзләрен «әлеге Кодексның 6 статьясындагы 2 өлешендә каралган тавыш бирү көненә» сүзләренә алмаштырырга, түбәндәге эчтәлекле яңа өченче жөмлө өстәргә: «Бу чакта әлеге Кодексның 6 статьясындагы 2 өлешендә каралган тавыш бирү көненә кадәр биш ай алдан башлана һәм күрсәтелгән тавыш бирү көненнән соң бер ай узгач тәмамлана торган чорда мондый өстәмә сайлаулар күрсәтелгән тавыш бирү көненнән башка көнне уздырыла алмый һәм, әлеге Кодексның 6 статьясындагы 4 – 7 өлешләрендә каралган нигезләмәләренә исәпкә алып, күрсәтелгән көнгә билгеләнә.»;

25) 104^б статьяга түбәндәге эчтәлекле 6 өлеш өстәргә:

«6. Гражданнарның һәм юридик затларның ирекле иганәләренәң минималь күләме тулаем Россия Федерациясе буенча жан башына яшәү минимумы күләменәң 3 процентын тәшкит итә.»;

26) 104¹⁴ статьяның 1 өлешендә «кандидатларның ышанычлы затларына,» сүзләрен төшереп калдырырга;

27) 104¹⁶ статьяның 2 өлешендә «сентябрьнең икенче якшәмбесендә, ө чираттагы чакырылыш Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасы депутатларын сайлауларны уздыру елында – шушы сайлауларда тавыш бирү көнендә» сүзләрен «әлеге Кодексның 6 статьясындагы 2 өлешендә каралган тавыш бирү көнендә» сүзләренә алмаштырырга, түбәндәге эчтәлеккә жөмлө өстәргә: «Бу чакта әлеге Кодексның 6 статьясындагы 2 өлешендә каралган тавыш бирү көненә кадәр биш ай алдан башлана һәм күрсәтелгән тавыш бирү көненнән соң бер ай узгач тәмамлана торган чорда мондый кабат сайлаулар күрсәтелгән тавыш бирү көненнән башка көнне уздырыла алмый һәм, әлеге Кодексның 6 статьясындагы 4 – 7 өлешләрендә каралган нигезләмәләренә исәпкә алып, күрсәтелгән көнгә билгеләнә.»;

28) 106 статьяга түбәндәге эчтәлеккә 9 өлеш өстәргә:

«9. Гражданнарның һәм юридик затларның ирекле иганәләренәң минималь күләме тулаем Россия Федерациясе буенча жан башына яшәү минимумы күләменәң 3 процентын тәшкит итә.»;

29) 108 статьяда:

а) беренче абзацта «Жирле үзидарә органнарына» сүзләрен «1. Жирле үзидарә органнарына» сүзләренә алмаштырырга;

б) түбәндәге эчтәлеккә 2 өлеш өстәргә:

«2. Муниципаль берәмлек территориясендә берничә территория комиссиясе төзелгән булса, әлеге муниципаль берәмлектә жирле үзидарә органнарына сайлауларны өзерләү һәм үткөрү вәкаләтләре Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары белән территория комиссияләренәң берәрсенә йөкләнә.»;

30) 108¹ статьяның 5 өлешендәге икенче абзацын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«Муниципаль берәмлек территориясендә берничә территория комиссиясе төзелгән булса, округ комиссияләренәң вәкаләтләре Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары белән күрсәтелгән территория комиссияләренәң йөкләнергә мөмкин.»;

31) 121 статьяның 1 өлешендә «кандидатларның, сайлау берләшмәләренәң ышанычлы затларына,» сүзләрен төшереп калдырырга;

32) 123 статьяның 2 өлешендә «сентябрьнең икенче якшәмбесенә, ө чираттагы чакырылыш Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасы

депутатларын сайлауларны уздыру елында – шушы сайлауларда тавыш бирү көненә» сүзләрен «әлеге Кодексның 6 статьясындагы 2 өлешендә каралган тавыш бирү көненә» сүзләренә алмаштырырга, түбәндәге эчтәлекле яңа өченче жөмлө өстәргә: «Бу чакта әлеге Кодексның 6 статьясындагы 2 өлешендә каралган тавыш бирү көненә кадәр биш ай алдан башлана һәм күрсәтелгән тавыш бирү көненән соң бер ай узгач тәмамлана торган чорда мондый өстәмә сайлаулар күрсәтелгән тавыш бирү көненән башка көнне уздырыла алмый һәм, әлеге Кодексның 6 статьясындагы 4 – 7 өлешләрендә каралган нигезләмәләрне исәпкә алып, күрсәтелгән көнгә билгеләнә.»;

33) 128 статьяның 1 өлешендә «кандидатларның, сайлау берләшмәләренән ышанычлы затларына,» сүзләрен төшереп калдырырга;

34) 129 статьяның 2 өлешендә «сентябрьнең икенче якшәмбесендә, ә чираттагы чакырылыш Россия Федерациясе Федераль Собрание Дәүләт Думасы депутатларын сайлауларны уздыру елында – шушы сайлауларда тавыш бирү көнендә» сүзләрен «әлеге Кодексның 6 статьясындагы 2 өлешендә каралган тавыш бирү көнендә» сүзләренә алмаштырырга, түбәндәге эчтәлекле жөмлө өстәргә: «Бу вакытта әлеге Кодексның 6 статьясындагы 2 өлешендә каралган тавыш бирү көненә кадәр биш ай алдан башлана һәм күрсәтелгән тавыш бирү көненән соң бер ай узгач тәмамлана торган чорда мондый кабат сайлаулар күрсәтелгән тавыш бирү көненән башка көнне уздырыла алмый һәм, әлеге Кодексның 6 статьясындагы 4 – 7 өлешләрендә каралган нигезләмәләрне исәпкә алып, күрсәтелгән көнгә билгеләнә.».

2 статья

«Татарстан Республикасы референдумы турында» 2003 елның 9 августындагы 33-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законына (Татарстан Дәүләт Советы Жыелма басмасы, 2003, № 8; 2005, № 3 (I өлеш); 2008, № 6; 2010, № 10 (II өлеш); 2011, № 8 (I өлеш), № 12 (I өлеш); 2013, № 10; 2014, № 5; 2015, № 5; 2016, № 6 (I өлеш); Татарстан Республикасы законнар жыелмасы, 2018, № 44 (I өлеш), № 83 (I өлеш); 2019, № 28 (I өлеш); 2020, № 4 (I өлеш); 2021, № 29 (I өлеш), № 93 (I өлеш); 2022, № 77 (I өлеш); 2023, № 11 (I өлеш), № 27 (I өлеш) түбәндәге үзгәрешләрне кертергә:

1) 10 статьяның 1 пунктында «Россия Федерациясе» сүзләре алдыннан «Әлеге Законның 15¹ статьясындагы 7 һәм 10 пунктларында каралган очрактардан тыш,» сүзләрен өстәргә;

2) 15¹ статьяда:

а) исемне түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«15¹ статья. Югары әзерлек яисә гадәттән тыш хәл, хәрби хәл режимы кертелгәндә референдум үткәрү»;

б) түбәндәге эчтәлекле 4 – 10 пунктлар өстәргә:

«4. Федераль закон нигезендә, «Хәрби хәл турында» 2002 елның 30 гыйнварындагы 1-ФКЗ номерлы Федераль конституциячел закон нигезендә хәрби хәл кертелгәндә, Татарстан Республикасы Рәисе тавыш бирү көненә кадәр иң күбе 130 көн һәм кимендә 90 көн кала Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясенә Татарстан Республикасы территориясендә референдум үткөрү турында тәкъдим жибәрергә хокуклы.

5. Федераль закон нигезендә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе өлеге статьяның 4 пункттында каралган тәкъдим кергән көннән алып биш көннән дә соңга калмыйча оборона өлкәсендә дәүләт сәясәтен эшләү һәм гамәлгә ашыру, норматив-хокукый жайга салу функцияләрен башкаручы федераль башкарма хакимият органы һәм иминлек тәэмин итү өлкәсендә федераль башкарма хакимият органы белән консультацияләр үткөрә.

6. Федераль закон нигезендә өлеге статьяның 5 пункттында каралган консультацияләр нәтижәсе буенча һәм күрсәтелгән пунктта билгеләнгән срок эчендә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе референдум билгеләү (үткөрү) турында яисә Татарстан Республикасы Рәисенең аны үткөрү хакындагы тәкъдимен кире кагу турында карар кабул итә.

7. Федераль закон нигезендә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе, өлеге статьяның 6 пункттында билгеләнгән срокларны истә тотып, Татарстан Республикасы территориясендә референдум билгеләү (үткөрү) турында карар кабул итә, бу хакта кичекмәстән Россия Федерациясе Президентына хәбәр итә. Бу чакта референдум тиешле дәрәжәдәге комиссия тарафыннан оештырыла һәм үткөрелә.

8. Федераль закон нигезендә, өлеге статьяның 5 пункттында каралган консультацияләр нәтижәсе буенча Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе Татарстан Республикасы Рәисенең референдум үткөрү турындагы тәкъдимен кире каккан очракта, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе бу хакта кичекмәстән Татарстан Республикасы Рәисенә хәбәр итә.

9. Федераль закон нигезендә, өлеге статьяның 7 пункты нигезендә референдум билгеләнгәннән соң аны оештыру һәм үткөрү Россия Федерациясе гражданның гомеренә һәм сәламәтлегенә куркыныч тудырса, референдумны үткөрү Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе карары белән кичектерелә, ул бу хакта кичекмәстән Россия Федерациясе Президентына хәбәр итә.

10. Федераль закон нигезендә, референдумны кичектереп тору өчен нигез булган хәлләр бетерелгән очракта, референдум кампаниясе Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе карары белән өлеге статьяның 4 – 7 пунктларында каралган тәртиптә яңадан башланьрга мөмкин.»;

3) 16 статьяның 11 пункттын түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«11. Федераль закон, өлеге Закон нигезләмәләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итү максатларында дәүләт органнары, жирле үзидарә органнары, дәүләт учреждениеләре һәм муниципаль учреждениеләр, шулай ук аларның вазыйфай затлары комиссияләргә вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда ярдәм күрсәтергә тиеш, аерым алганда, түләүсез нигездә кирәкле биналар (биналарны территория һәм участок комиссияләренә биргәндә – биналардан файдалану чыгымнары һәм

коммуналь хезмэт күрсәтүләр өчен түләү комиссияләр тарафыннан капланмый һәм түләнми), шул исәптән участок комиссияләренең референдум документларын (күрсәтелгән документларны архивка тапшырганчы йә законда билгеләнгән саклау вакытлары узып юкка чыгарганчы) һәм технологик жиһазларын саклау өчен, бирергә, бирелә торган биналарны һәм күрсәтелгән документларны һәм жиһазларны сак белән тәэмин итәргә, шулай ук түләүсез нигездә транспорт чаралары, элемтә чаралары, техник жиһазлар бирергә тиеш.»;

4) 17 статьяга түбәндәге эчтәлекле 3 пункт өстәргә:

«3. Әлеге Законның 50 статьясындагы 18 пункттында һәм (яисә) 51 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне тәэмин итү өчен Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан махсус участок комиссияләре төзелергә мөмкин. Мондый комиссияләр шул исәптән шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннары хезмәткәрләре арасыннан төзелергә мөмкин, йә мондый участок комиссияләренең вәкаләтләре башка участок комиссияләренә йөкләнә ала.»;

5) 22 статьяда:

а) 1² пунктта «яисә түләүле граждан-хокукий шартнамәсе» сүзләрен төшереп калдырырга;

б) түбәндәге эчтәлекле 14 пункт өстәргә:

«14. Фото һәм (яисә) видеога төшерү өлеге Закон нигезендә аны башкарырга хокукы булган затлар тарафыннан тавыш бирү сәре бозылмаслык һәм референдумда катнашучыларның ихтыяр күрсәтүен контрольдә тоту мөмкинлеге булмаслык итеп, шулай ук референдумда катнашучылар исемлекләренә кертелгән һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә конфиденциаль мәгълүматка кертелгән мәгълүматы булган башка документлардагы персонал белешмәләренең конфиденциальлеге саклангычлык итеп гамәлгә ашырылырга тиеш.»;

б) 26 статьяда:

а) 13¹ пунктның икенче абзацында «таныклана» сүзеннән соң «, яисә мондый күчәrmә электрон рәвештә әзерләнергә мөмкин, бу очракта ул участок комиссиясе рәисенең, секретареның электрон имзасы белән имзалана» сүзләрен өстәргә;

б) 15¹ пунктны үз көчен югалткан дип танырга;

в) түбәндәге эчтәлекле 15² пункт өстәргә:

«15². Федераль закон нигезендә, өлеге Законның 50 статьясындагы 18 пункттында һәм (яисә) 51 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне үткәргән очракта, референдумда катнашучылар исемлекләре Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе билгеләгән тәртиптә төзелә.»;

7) 27 статьяның 2 пунктына түбәндәге эчтәлекле жөмлө өстәргә: «Шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарында өлеге Законның 50 статьясындагы 18 пункттында һәм (яисә) 51 статьясындагы

19 пункттында каралган тавыш бирүне үткөрү өчен референдум участоклары Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан төзелергә мөмкин.»;

8) 47 статьяның 2 пункттында «башка урыннар булырга» сүзлөрәннән соң «, шулай ук Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе билгеләгән таләпләрне исәпкә алып, күзәтүчеләр һәм әлеге Законның 22 статьясындагы 1² пункттында күрсәтелгән массакуләм мәгълүмат чаралары вәкилләре өчен урыннар билгеләнергә» сүзләрән өстәргә;

9) 49 статьяда:

а) 9 пунктта «кимрәк була алмый» сүзләрәннән соң «, моңа әлеге Законның 50² статьясы нигезендә дистанцион рәвештә электрон тавыш бирүне үткөрү очрагы керми» сүзләрән өстәргә, түбәндәге эчтәлекле яңа өченче жөмлө өстәргә: «Бу очракта тапшырыла торган бюллетеньнәр саны, федераль законда башкасы билгеләнмәгән булса, Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары белән билгеләнә.»;

б) түбәндәге эчтәлекле 12¹ пункт өстәргә:

«12¹. Әлеге Законның 50 статьясындагы 18 пункттында һәм (яисә) 51 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне үткөргән очракта референдум документларын, бюллетеньнәрне дә кертеп, турыдан-туры участок комиссиясе тарафыннан әзерләү рөхсәт ителә, бу чакта әлеге статьяның 3 пункты нигезләмәләре кулланылмаска мөмкин. Референдум документларын әзерләү турында карар, бюллетеньнәрнең кирәкле тиражын һәм аларны әзерләү срокларын күрсәтеп, югарырак комиссия белән килештереп, участок комиссиясе тарафыннан кабул ителә.»;

10) 50 статьяда:

а) 2¹ пунктта «референдум участокларында» сүзләрәннән соң «, шулай ук әлеге статьяның 18 пункттында һәм (яисә) әлеге Законның 51 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне үткөрү өчен төзелгән референдум участокларында,» сүзләрән өстәргә;

б) түбәндәге эчтәлекле 18 пункт өстәргә:

«18. Референдум округыннан читтә һәм референдум округы чикләрендә булган шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарындагы референдумда катнашучыларның референдум үткөргәндә тавыш бирүе, Федераль закон таләпләрән исәпкә алып, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнгән тәртиптә аның карары белән гамәлгә ашырыла.»;

11) 51 статьяда:

а) 2 пунктка түбәндәге эчтәлекле жөмлө өстәргә: «Федераль закон нигезендә күрсәтелгән реестр Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе билгеләгән тәртиптә электрон рәвештә төзелергә мөмкин.»;

б) түбәндәге эчтәлекле 19 пункт өстәргә:

«19. Референдум округыннан читтә һәм референдум округы чикләрендә булган шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарындагы референдумда катнашучыларның референдум үткәргәндә тавыш бирү бинасыннан читтә тавыш бирүе, Федераль закон таләпләрен исәпкә алып, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнгән тәртиптә аның карары белән гамәлгә ашырыла.»;

12) 53 статьяга түбәндәге эчтәлекле 29¹ пункт өстәргә:

«29¹. Федераль закон нигезендә, әлеге Законның 50 статьясындагы 18 пункттында һәм (яисә) 51 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне үткәргән очракта, тавыш бирү йомгаклары турындагы участок комиссиясе беркетмәсен төзү (мондый тавыш бирү йомгаклары турындагы белешмәләрне формалаштыру) үзенчәлекләре Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнә.»;

13) 54 статьяга түбәндәге эчтәлекле 10 пункт өстәргә:

«10. Әлеге Законның 50 статьясындагы 18 пункттында һәм (яисә) 51 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне үткәргән очракта югарырак комиссия тарафыннан, әлеге Законның 50 статьясындагы 18 пункттында һәм (яисә) 51 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирү йомгаклары турында белешмәләрне исәпкә алып, тавыш бирү йомгаклары турында (референдум нәтижәләре хакында) жыелма таблица һәм беркетмә төзү үзенчәлекләре Федераль закон нигезендә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнә.»;

14) 55 статьяның 1 пунктына түбәндәге эчтәлекле тугызынчы абзац өстәргә:

«Әлеге Законның 50 статьясындагы 18 пункттында һәм (яисә) 51 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне үткәргән очракта референдум нәтижәләре турында беркетмәгә, жыелма таблицкага мондый тавыш бирү белешмәләре кертелергә тиеш.».

3 статья

«Жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законына (Татарстан Дәүләт Советы Жыелма басмасы, 2004, № 3 (II өләш); 2005, № 3 (I өләш); 2008, № 5 (II өләш); 2010, № 10 (II өләш); 2011, № 8, № 12; 2013, № 10; 2014, № 5; 2015, № 5; 2016, № 6 (I өләш); Татарстан Республикасы законнар жыелмасы, 2018, № 44 (I өләш), № 83 (I өләш); 2019, № 28 (I өләш); 2020, № 4 (I өләш); 2021, № 29 (I өләш), № 93 (I өләш); 2022, № 77 (I өләш); 2023, № 11 (I өләш), № 27 (I өләш) түбәндәге үзгәрешләренә кертәргә:

1) 18¹ статьяда:

а) исемне түбәндәге редакциядә баян итәргә:

«18¹ статья. Югары әзерлек һәм гадәттән тыш хәл, хәрби хәл режимы кертелгәндә референдум үткәрү»;

б) түбәндәге эчтәлекле 4 – 10 пунктлар өстәргә:

«4. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, «Хәрби хәл турында» 2002 елның 30 гыйнварындагы 1-ФКЗ номерлы Федераль конституциячел закон нигезендә хәрби хәл кертелгәндә, Татарстан Республикасы Рәисе тавыш бирү көненә кадәр иң күбе 130 көн һәм кимендә 90 көн кала Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясенә референдум үткәрү турында тәкъдим жиберергә хокуклы.

5. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе әлеге статьяның 4 пунктында каралган тәкъдим кәргән көннән алып биш көннән дә соңга калмыйча оборона өлкәсендә дәүләт сәясәтен эшләү һәм гамәлгә ашыру, норматив-хокукый жайга салу функцияләрен башкаручы федераль башкарма хакимият органы һәм иминлек тәмин итү өлкәсендә федераль башкарма хакимият органы белән консультацияләр үткәрә.

6. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә әлеге статьяның 5 пунктында каралган консультацияләр нәтижәсе буенча һәм күрсәтелгән пунктта билгеләнгән срок эчендә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе референдум билгеләү (үткәрү) турында яисә Татарстан Республикасы Рәисенә аны үткәрү хакындагы тәкъдимен кире кагу турында карар кабул итә.

7. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе, әлеге статьяның 6 пунктында билгеләнгән срокларны истә тотып, референдум билгеләү (үткәрү) турында карар кабул итә, бу хакта кичекмәстән Россия Федерациясе Президентына хәбәр итә. Бу чакта референдум тиешле дәрәжәдәге комиссия тарафыннан оештырыла һәм үткәрелә.

8. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, әлеге статьяның 5 пунктында каралган консультацияләр нәтижәсе буенча Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе Татарстан Республикасы Рәисенә референдум үткәрү турындагы тәкъдимен кире каккан очракта, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе бу хакта кичекмәстән Татарстан Республикасы Рәисенә хәбәр итә.

9. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, әлеге статьяның 7 пункты нигезендә референдум билгеләнгәннән соң аны оештыру һәм үткәрү Россия Федерациясе гражданнының гомеренә һәм сәламәтлегенә куркыныч тудырса, референдумны үткәрү Россия Федерациясе Үзәк

сайлау комиссиясе карары белән кичектерелә, ул бу хакта кичекмәстән Россия Федерациясе Президентына хәбәр итә.

10. «Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, референдумны кичектереп тору өчен нигез булган хәлләр бетерелгән очракта, референдум кампаниясе Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе карары белән әлеге статьяның 4 – 7 пунктларында каралган тәртиптә яңадан башланарга мөмкин.»;

2) 19 статьяда:

а) 11 пунктны түбәндәге редакциядә бәян итәргә:

«11. «Россия Федерациясе гражданнары сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон, әлеге Закон нигезләмәләрен гамәлгә ашыруны тәмин итү максатларында дөүлэт органнары, жирле үзидарә органнары, дөүлэт учреждениеләре һәм муниципаль учреждениеләр, шулай ук аларның вазыйфаи затлары комиссияләргә вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда ярдәм күрсәтергә тиеш, аерым алганда, түләүсез нигездә кирәкле биналар (биналарны территория һәм участок комиссияләренә биргәндә – биналардан файдалану чыгымнары һәм коммуналь хезмәт күрсәтүләр өчен түләү комиссияләр тарафыннан капланмый һәм түләүми), шул исәптән участок комиссияләренә референдум документларын (күрсәтелгән документларны архивка тапшырганчы йә законда билгеләнгән саклау вакытлары узып юкка чыгарганчы) һәм технологик жиһазларын саклау өчен, бирергә, бирелә торган биналарны һәм күрсәтелгән документларны һәм жиһазларны сак белән тәмин итәргә, шулай ук түләүсез нигездә транспорт чаралары, элементә чаралары, техник жиһазлар бирергә тиеш.»;

б) түбәндәге эчтәлекле 16 – 18 пунктлар өстәргә:

«16. Казан шәһәре территориясендә референдум әзерләүне һәм үткөрүне оештыручы комиссия вәкаләтләре Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе белән килештерелгән карары нигезендә Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясенә йөкләнергә мөмкин.

17. Казан шәһәре территориясендә референдум әзерләүне һәм үткөрүне оештыручы комиссия вәкаләтләрен үтәгән очракта, Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе әлеге Законның 20 статьясында каралган вәкаләтләргә гамәлгә ашыра.

18. Әлеге Законның 52 статьясындагы 15 пункттында һәм (яисә) 53 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Законның 52¹ статьясындагы 17 пункттында каралган вакытыннан алда тавыш бирүне тәмин итү өчен Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан махсус участок комиссияләргә төзелергә мөмкин. Мондый комиссияләр шул исәптән шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннары хезмәткәрләре арасынан төзелергә мөмкин, йә мондый участок комиссияләренә вәкаләтләргә башка участок комиссияләренә йөкләнә ала.»;

3) 20 статьяда:

а) беренче абзацта «Референдум» сүзен «1. Референдум» сүзенә алмаштырырга;

б) түбәндәге эчтәлекле 2 пункт өстәргә:

«2. Муниципаль берәмлек территориясендә берничә территория комиссиясе төзелгән булса, бу муниципаль берәмлектә референдумны әзерләү һәм үткөрү вәкаләтләре Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары белән территория комиссиясенә берәрсенә йөкләнә.»;

4) 24 статьяда:

а) 1² пунктта «яисә түләүле граждан-хокукый шартнамә» сүзләрен төшереп калдырырга;

б) түбәндәге эчтәлекле 14 пункт өстәргә:

«14. Фото һәм (яисә) видеога төшерү өлеге Закон нигезендә аны башкарырга хокукы булган затлар тарафыннан тавыш бирү сәре бозылмаслык һәм референдумда катнашучыларның ихтыяр күрсәтүен контрольдә тоту мөмкинлеге булмаслык итеп, шулай ук референдумда катнашучылар исемлекләренә кертелгән һәм федераль законда билгеләнгән тәртиптә конфиденциаль мәгълүматка кертелгән мәгълүматы булган башка документлардагы персонал белешмәләренәң конфиденциальлеге сакланарлык итеп гамәлгә ашырылырга тиеш.»;

5) 25 статьяның 4 пунктына түбәндәге эчтәлекле жөмлә өстәргә: «Әлеге Законның 19 статьясындагы 18 пункты нигезендә төзелгән участок комиссиясе рәисе вазыйфага комиссиянең хәлиткеч тавыш хокукына ия өгъзалары арасыннан билгеләп куела һәм вазыйфадан Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары белән азат ителә.»;

6) 27 статьяда:

а) 14¹ пунктның икенче абзацында «таныклана» сүзеннән соң «, яисә мондый күчәрмә электрон рәвештә әзерләнергә мөмкин, бу очракта ул участок комиссиясе рәисенәң, секретаренң электрон имзалары белән имзалана» сүзләрен өстәргә;

б) түбәндәге эчтәлекле 16¹ пункт өстәргә:

«16¹. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендә, өлеге Законның 52 статьясындагы 15 пунктында һәм (яисә) 53 статьясындагы 19 пунктында каралган тавыш бирүне һәм (яисә) өлеге Законның 52¹ статьясындагы 17 пунктында каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткөргән очракта, референдумда катнашучылар исемлекләре Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе билгеләгән тәртиптә төзелә.»;

7) 28 статьяның 2 пунктына түбәндәге эчтәлекле жөмлә өстәргә: «Шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарында өлеге Законның 52 статьясындагы 15 пунктында һәм (яисә) 53 статьясындагы

19 пункттында каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Законның 52¹ статьясындагы 17 пункттында каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткөрү өчен референдум участоклары Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан төзелергә мөмкин.»;

8) 49 статьяның 2 пункттында «башка урыннар булырга» сүзләреннән соң «, шулай ук Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе билгеләгән таләпләрне исәпкә алып, күзәтүчеләр һәм әлеге Законның 24 статьясындагы 1² пункттында күрсәтелгән массакуләм мәгълүмат чаралары вәкилләре өчен урыннар билгеләнергә» сүзләрен өстәргә;

9) 51 статьяда:

а) 8 пунктта «кимрәк була алмый» сүзләреннән соң «, моңа әлеге Законның 52² статьясы нигезендә дистанцион рәвештә электрон тавыш бирүне үткөрү очрагы керми» сүзләрен өстәргә, түбәндәге эчтәлекке яңа бишенче жөмлө өстәргә: «Бу очракта тапшырыла торган бюллетеньнәр саны, федераль законда башкасы билгеләнмәгән булса, Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары белән билгеләнә.»;

б) түбәндәге эчтәлекке 11¹ пункт өстәргә:

«11¹. Әлеге Законның 52 статьясындагы 15 пункттында һәм (яисә) 53 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Законның 52¹ статьясындагы 17 пункттында каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткөргән очракта референдум документларын, бюллетеньнәрне дә кертеп, турыдан-туры участок комиссиясе тарафыннан әзерләү рөхсәт ителә, бу чакта әлеге статьяның 3 пункты нигезләмәләре кулланылмаска мөмкин. Референдум документларын әзерләү турында карар, бюллетеньнәрнең кирәкле тиражын һәм аларны әзерләү срокларын күрсәтеп, югарырак комиссия белән килештереп, участок комиссиясе тарафыннан кабул ителә.»;

10) 52 статьяда:

а) 2¹ пунктта «референдум участокларында» сүзләреннән соң «, шулай ук әлеге статьяның 15 пункттында һәм (яисә) әлеге Законның 53 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Законның 52¹ статьясындагы 17 пункттында каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткөрү өчен төзелгән референдум участокларында,» сүзләрен өстәргә;

б) түбәндәге эчтәлекке 15 пункт өстәргә:

«15. Референдум округыннан читтә һәм референдум округы чикләрендә булган шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарындагы референдумда катнашучыларның референдум үткөргәндә тавыш бирүе, «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон таләпләрен исәпкә алып, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнгән тәртиптә аның карары белән гамәлгә ашырыла.»;

11) 52¹ статьяга түбөндөгө эчтөлөклө 17 пункт өстөргө:

«17. Референдум округыннан читтө һәм референдум округы чикләрендө булган шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарындагы референдумда катнашучыларның референдум үткөргөндө вакытыннан алда тавыш бирүе, «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм аларның референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон таләпләрен исәпкә алып, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда гамәлгә ашырыла.»;

12) 53 статьяда:

а) 2 пунктка түбөндөгө эчтөлөклө жөмлө өстөргө: «Күрсәтелгән реестр «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендө Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе билгеләгән тәртиптә электрон рәвештә төзелергә мөмкин.»;

б) түбөндөгө эчтөлөклө 19 пункт өстөргө:

«19. Референдум округыннан читтө һәм референдум округы чикләрендө булган шик белдерелгән һәм гаепләнүче затларны сак астында тоту урыннарындагы референдумда катнашучыларның референдум үткөргөндө тавыш бирү бинасыннан читтө тавыш бирүе, «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон таләпләрен исәпкә алып, Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнгән тәртиптә аның карары белән гамәлгә ашырыла.»;

13) 55 статьяга түбөндөгө эчтөлөклө 29¹ пункт өстөргө:

«29¹. «Россия Федерациясе гражданны сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль закон нигезендө, әлеге Законның 52 статьясындагы 15 пункттында һәм (яисә) 53 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Законның 52¹ статьясындагы 17 пункттында каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткөргән очракта, тавыш бирү йомгаклары турында участок комиссиясе беркетмәсен төзү (мондый тавыш бирү йомгаклары турындагы белешмәләрне формалаштыру) үзенчөлөкләре Россия Федерациясе Үзәк сайлау комиссиясе тарафыннан билгеләнә.»;

14) 56 статьяның 6 пунктына түбөндөгө эчтөлөклө алтынчы абзац өстөргө:

«Әлеге Законның 52 статьясындагы 15 пункттында һәм (яисә) 53 статьясындагы 19 пункттында каралган тавыш бирүне һәм (яисә) әлеге Законның 52¹ статьясындагы 17 пункттында каралган вакытыннан алда тавыш бирүне үткөргән очракта референдум нәтижәләре турында беркетмәгә, жыелма таблицка мондый тавыш бирү белешмәләре кертелергә тиеш.».

4 статья

«Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 21 статьясындагы 5 өлешенәң алтынчы абзацына (Татарстан Дәүләт Советы Жыелма басмасы, 2004, № 7 (II өлеш); 2005, № 2, № 4 (I өлеш), № 6 (II өлеш), № 11; 2006, № 4, № 7 (I өлеш); 2007, № 7 (I өлеш), № 8; 2008, № 1; 2009, № 1, № 12 (I өлеш); 2010, № 7 (II өлеш), № 12 (II өлеш); 2011, № 3, № 11 (I өлеш); 2012, № 7 (I өлеш), № 11 (I өлеш); 2013, № 3, № 7, № 12 (I өлеш); 2014, № 5, № 11 (VI өлеш); 2015, № 7 (I өлеш), № 11 (I өлеш); 2016, № 3, № 5, № 6 (I өлеш), № 9 (II өлеш); Татарстан Республикасы законнар жыелмасы, 2017, № 1 (I өлеш), № 27 (I өлеш), № 55 (I өлеш), № 76 (I өлеш); 2018, № 1 (I өлеш), № 22 (I өлеш), № 54 (I өлеш), № 78 (I өлеш), № 92 (I өлеш); 2019, № 19 (I өлеш); 2020, № 1 (I өлеш), № 4 (I өлеш), № 37 (I өлеш), № 57 (I өлеш), № 77 (I өлеш); 2021, № 1 (I өлеш), № 29 (I өлеш), № 36 (I өлеш), № 57 (I өлеш), № 77 (I өлеш), № 93 (I өлеш); 2022, № 17 (I өлеш), № 24 (I өлеш); 2023, № 3 (I өлеш), № 27 (I өлеш), «ул төзелгән көннән соң бер елдан да соңга калмыйча уздырылырга тиеш» сүзләрен «сайлаулар һәм референдумнар турындагы законнарда каралган срокларда уздырыла» сүзләренә алмаштырып, үзгәреш кертергә.

5 статья

Әлеге Закон рәсми басылып чыккан көннән үз көченә керә.

Татарстан Республикасы
Рәисе

Р.Н. Миңнеханов

Казан, Кремль
2023 ел, 29 сентябрь
№ 90-ТРЗ